

IV. évfolyam

Budapest, 1917. február 10.

2. szám

ANÓ

FEMINISTA FOLYOIRAT

Megjelenik egyelőre minden hó 5-én :: ::

Ára 40 fillér

Előfizetési ára: egész évre 5, félévre 2.50 K

Sikoly.

— Eleonóra Kalkowska verse ~~

*Ezt tették vélünk s nem kérdeztek minket
Sok ország mondta ki a nagy halált,
De minket meg se kérdeztek s a láng
Kihamvadott, szavunknak gyenge lángja
S a gyűlölet az égett, mint a máglya.*

*Ezt tették vélünk s nem kérdeztek minket,
Minthogyha ez nem is tartozna ránk
És nem mi lennénk a forrást lehajtó
Örök meder, az élet és az ajtó,*

*A férfiak nem tudják és nem értik,
Mi ölni és mi halni idefent.
Ősztön ragadja lázasan a férfit,
Ha életet vesz, életet teremt.
Egész mivolta hirtelen, merész tett.
Az élet néki olyan, mint a dóm,
Mely készen áll, ragyogva, biztatón.
De mi e dómot lassan építettük
Ennen-vérünkkel csendbe szépítettük.
Borzongva raktuk össze száz falát,
Míg elkészült, hogy zengve hassa át
Az orgonának roppant szólama.
S most látva-látják, hogy a mű, az élet,
Amit mi alkottunk, az semmivé lett.
Mi, asszonyok, már hallgattunk sokáig,
De most elég volt. Most sajogva fájunk,
A fájdalom elérte már a szájunk
Kicsordul rajta, szilajon, dühödten
Szavakká válva a világba röppen!
Fül voltunk eddig, most legyünk a száj,
Szem -voltunk eddig, most legyünk a kéz,
Szájjal meg kézzel küzdjünk, sose térjen
E szörnyű korszak vissza és ne vérben
Fulladjanak meg unokáink!
Ha majd a gyilkos harc nem öldököl.
Országtól-országig nyúljon kezünk
S egy végtelen láncban ölelkezünk
Mit össze nem tör férfi és ököl.*

*Mi nők tehetjük ezt meg, jenki jobban
Hisz annyi bennünk még az akarat,
A hosszú-hosszú szolgaság alatt
Lassan megérett, amíg lenn a porban
Parancsra vártunk. Ámde ma kirobban
És úgy feszül ki vágyunk most a régvolt
Világ fölé, mint új és tiszta égbolt.*

Fordította Kosztolányi Dezső.

Megjelent a »Neues Frauenleben«-ben,

A nők választójoga.

Írta: Szegvári Sándorné.

A csak férfipolitika Európaszerte kivette a betevő falatot az asszonyok és gyermekek szájából, jégvermekké dermedtette konyhájukat és lakásukat. Könnyörtelenül kiragadta karjaikból fiaikat és férjeiket. Könnyörtelenül kínozza, nyomorítja, öli azokat, kik a legdrágábbak szívünknek. A csak férfipolitika lökte oda a kultúrembert elfinomult szervezetével az elemek kegyetlensége elé; hideggel, éhséggel, mindenféle nélkülözéssel áll szemben az őseMBER védekezési eszközei és lehetőségei nélkül

Ezzel szemben kétségbeesett türelmetlenséggel törekszik politikai befolyásra az asszony.

Azt hittük, hogy a világtörténelem ad oculos demonstrációia fölöslegessé tett immár minden további szóbeszédet és hogy minden politikus igazat ad nekünk, segítségünkre siet, ha azt mondjuk: Elég volt! Végét akarjuk látni ennek a rendszernek. Kérjük, követeljük politikai jogainkat, helyet, teret kérünk az embertelenség politikája helyett az emberszeretet politikájának!

Ezzel a reménységgel indítottuk meg utolsó politikai akciónkat a most folyó parlamenti ülésszak küszöbén. Kérvényben sürgettük választójogunk megvalósítását küldöttségek útján a pártok elnökségeihez intézett átiratunkat nyújtottuk át, amely a következőket tartalmazta: azt a kérelmet, hogy a párt vegye fel programjába a nők választójogának követelését és hangoztassa felszólalásaiban a parlamenti vita alkalmával.

Felsoroltuk továbbá a sérelmeket, amelyek a Feministák Egyesületét és annak vezető tagjait a béke védelmében folytatóit munkája kapcsán érték a cenzúra, a rendőrség és más hatóságok 1 észéről. Kértük, hogy sérelmeinket tegyék szóvá, orvoslásukat követeljék a Házban.

Az ellenzéki pártok egy részénél együttérzésre találtunk és szavainknak jóleső visszhangja támadt. Apponyi Albert gróf a nők választójoga feltétlen hívének vallja magát; jól ismeri az érte folyó küzdelmet. Attól tart, hogy a kérdés politikailag még nem érett meg az aktualitásra. Mindamelllett a párt határozata szabad kezet enged tagjainak a nők választójoga kérdésében, sőt a pártelnök maga ígéri, hogy amennyiben érdemileg! vitára kerülne a sor, felszólal ennek érdekében. A szociálpolitika fellendülését, az általános erkölcsi színvonal emelkedését és a jövő béke állandóságának biztosítását várja a nők közreműködésétől a politikai munkában.

Rakovszky István sokkal kevesebbet foglalkozott eddig a nőmozgalom problémájával és azért csak egy formában tartja lehetségesnek a nők választójogát. Ha a háború alatt választásokra kerülne a sor, a bevonult férfiak helyett feleségük, illetőleg anyjuk szavazhatna.

Gróf Khuen-Héderváry Károly a nők választójogát éppenséggel nem tartja kívánatosnak; nem ambíciója a nép szociális bajain segíteni, a háborút pedig kitűnő erkölcsnemesítő, népjavító intézménynek tekinti. Lehet, hogy a kegyelmes urnák tréfálni méltóztatott; mi komolyan és felelősségünk teljes tudatában jártunk

el és kell, hogy komolyan regisztráljuk a kotmámjári: elnökének szavait.

A tettek mezeiére a Qolitikusok közül csak Kár o-lyi Mihály gróf és Giesswein Sándor léptek.

Károlyi parlamenti beszédében a legradikálisabb választójog hívének vallotta magát; ennek keretében bizonyos fokig a nőknek is kíván politikai jogokat adni. Csak az ország teljes demokratizálásától várja a békés fejlődés lehetőségét. Károlynak, aki őszinte pacifistának vallja magát, tudnia kellene, hogy éppen az ő programjának megvalósításához a legigazibb demokrácia a szükséges alap; az a demokrácia, amely nem ismer semmiféle megalkuvást és nem áll meg a nemek közötti válaszfalnál sem. A béke szempontjából van olyan szükségünk a baka anyjának választójogára, mint a baka politikai szabadságára.

Elég gyakori gondolkozási hibájuk még haladó politikusainknak is, hogy csak osztályokra látják rétegezve a társadalmat és feltételezik, hogy a férfiak saját osztályuk asszonyainak és dekát is mindig képviselik. Kétféle pl. Bródy Ernő beszédéből is; megemlékezvén az anya- és csecsemővédelemről, e kapcsolatban csupán a munkások és nem egyúttal a munkásnők választójogának szükségességére utalt.

Giesswein Sándor ezúttal egyik legfőbb sérelmünket tette szóvá: a Feministák Egyesületének megakadályozott kongresszusát vette védelmébe. Ismertette annak programját, jellemezte a béke érdekében folytatott munkánkat, felvilágosította a képviselőházat annak céljairól.

A választójog kérdéséről a Házban eddig komoly vita nem fejlődött. Az ellenzék állásfoglalása távol áll a komoly harckészségtől; azok a választójogi követelések, amelyek az elesett katonák emlékének községenként? megörökítését szorgalmazzák, a kormányjavaslat-hoz fűződnek, úgyszólván babérfüzerek, melyekkel az ellenzék a kormány márványtábláit és szobraikat koszorúzza meg. Hideg márvány, aranybetűk, szép szavak pedig nem szárítják fel az anyák, özvegyek és árvák keserves könnyeit, nem nyugtatják meg a háborgó szíveket, nem adnak kenyeret a nyomorgóknak, az elhagyottaknak; egyetlenegy életet sem mentenek meg a jövő számára.

Igaz, sok szó esett az ellenzék részéről a hadi-özvegyek és árvák ügyeiről is. A felszólaló urak bizonyára őszintén szívükön viselik a háború e mártírjainak sorsát; de mégsem hangzott el egyetlen javaslat sem, amelynek megvitatásától e szerencsétlenek sorsának alapos javulását várhatnók. Ismételten hallottuk azt, hogy kevés a nyugdíj; hogy Németországban többet kap özvegy, árva, rokkant egyaránt. A közlegény özvegye nálunk 228 koronát kap, Németország 480 koronájával szemben, a négy gyermekes özvegy nálunk 480 koronát, Németország 1288 koronájával szemben. Szóval adjon a mi kormányunk is nagyobb bőkezűséggel; ez volt a felszólalások tendenciája.

Pedig megélni, gyermeket nevelni a németországi nyugdíjából sem lehet. Az állam nem is pótolhatja pénzzel a megölt ember munkaerejének értékét. Pótolhatja részben a nő munkaképességének gazdaságos felhasználásával.

Alaposan megoldani ezt a kérdést csakis úgy lehetne, ha az özvegyeket munkára nevelik, munkaalkalmakat szereznek számukra, a földművelésre alkalmasoknak földet adnak a teljesen munkaképteleneket pedig megfelelően ellátják, gyermekeiket közintézményekben helyezik el. Ebből a legaktuálisabb példából is szembe-

szökő, hogy a nők érdekeiket csak önmaguk képviselhetik eredményesen; számukra is kenyeret jelent a választójog, szabad utat a nő képességeinek.

De ma ennél nagyobb érdekekről is van szó. Ma minden nőnek kötelessége, hogy előmozdítsa annak a békeprogramnak megvalósítását, amelyet Wilson a szenátushoz intézett üzenetében kifejtett. Az üzenet végső sorában a következőket mondja: »Ezek az elvek előrelátó férfiak és nők elvei és eszméi, amelyeket magáévá tett minden modern nép, minden felvilágosított közület.« E program előtt még gróf Tisza István is meghajtotta zászlaját amikor a minap ezeket mondta:

»Mi most is békét akarunk. Békét Wilson programja, a népek és tengerek szabadsága, az állandóság alapján.«

A magyar asszony, a magyar anya ma választójogot kér, mert látva kívánja vetni befolyását az erőszak uralmával és a faj öngyilkosságával szemben, az emberiség szolidaritása érdekében.

Korszakalkotó politikai cselekedet volna és korszakalkotó jelentőséget adna a magyar politikának, ha e történeti pillanatban megadnák azt a mi már régen megillet bennünket. Útjelző volna a vértenger hullámaiból egy boldogabb, tisztább jövő révébe.

„The feminine West to the Rescue” A newyorki World-ból,

Az amerikai elnökválasztásnál a nyugati államok s ezekben is a nők szavazatai döntöttek Wilson érdekében.

der n háború iszonyú szenvedéseit, kötelességünknek érezzük, hogy újból felvessük azt a kérdést: nem volna-e tárgyalások útján elérhető az a cél, amelyért annyian haltak már meg? Ha ez lehetséges, akkor a tárgyalások megkezdése kényszerítő, elkerülhetetlen kötelesség; akkor bűncselekményt követtek el azok, akik nem kerülték el és nem helyettesítették tárgyalásokkal a háborút, amely leírhatatlan szenvedéseket okozott. Kétszeres, sőt háromszoros bűn volna azonban ugyané szenvedések további elviselésére ítélni el a tömegéket, ha a tárgyalások lehetségeseknek mutatkoznának, ha Németország kész volna igazságos és tartós békét kötni. Annyival inkább kötelességünknek érezzük, hogy a kormányra befolyást gyakoroljunk és arra bírjuk, hogy a tárgyalások útján elérhető igazságos béke lehetőségét haladéktalanul tegye megfontolás tárgyává, mert látjuk, hogy saját hazánkban aláássák azokat a jogokat, amelyekért férjeink a harctéren küzdenek. A szegény népet kizsákmányolják a nyereszkeskedők, akik a nemzet baját saját hasznukra aknázzák ki; a rokkantakat is sújtja az élelmiszerdrágaság, az uralkodó osztályok harcias szellemenye fokozódik, politikai jogaink megsemmisülnek, A felsorolt okok alapján felszólítjuk a népet, hogy támogassa küzdelmünket a tárgyalások útján, elérhető béke érdekében; sürgesse a kormánynál az első kínálkozó alkalom megragadását, amely lehetővé teszi az igazságos és tartós béke biztosítását.«

Egy német asszony békeindítványa.

Az osztrák Nőegyesületek Szövetségének »Bund. című hivatalos lapja közli Marie Wegnernek, egy, német feminista- folyóirat szerkesztőjének és a Nők Nemzetközi Szövetsége békeszakosztályában Németország képviselőjének, következő indítványát:

»hasson oda a Nemzetközi Nőszövetség, hogy a Nemzeti Nőszövetségek valamennyi hadviselő államban követeljék kormányaiktól, hogy a béketárgyalásokon nők is részt vehessenek.«

I n d o k o l á s .

Valamennyi hadviselő ország asszonyait kimondhatatlan szenvedésekkel sújtotta a háború. Halálba kergette fiaikat, férjeiket, testvéreiket. Örökre tönkretette életük boldogságát. Sok asszonyt megfosztott a háború otthonától, megsemmisítette vagyonukat, elvette munkaterüket. Az asszonyokat az a veszedelem fenyegette, hogy erőszakot követnek el rajtuk; az országba özönlő ellenség megölte, elégette, gyermekeiktől foszlotté meg vagy fogságba hurcolta őket. Az a szörnyű szenvedés, amelyet a nőknek ebben a borzalmas világ-háborúban el kellett viselniök, anélkül hogy befolyást gyakorolhattak volna a nép dolgában történt intézkedésekre és a hadviselésre, arra a kívánságra jogosít, hogy legalább a béketárgyalásokból ne zárják ki őket

Mi nők oda kívánunk hatni, hogy a megköthető béke ne tartalmazza új háború csíráját. Meg akarjuk óvni a jövő nemzedékeket attól a mérhetetlen szenvedéstől, amelyet fia i n d e n h á b o r ú h o z v a l a m e n n y i o r s z á g asszonyaira. A múlt és a jelen tapasztalatai mutatják, hogy a férfi e g y e d ü l nem védhet meg bennünket és gyermekeinket a háború rettenetes kínjaitól. Csök a nő közreműködése és tanácsa teheti boldogabbá az emberiséget, amely kimondhatatlanul szenvedett évezredekken át a férfi egyoldalú vezetése alatt, Ezért követeljük a nő részvételét a béketárgyalásokon.

Angol író nő a békéért.

November 8-án az angol képviselőházban Smith fő-államügyész bejelentette, hogy Miss Emily Hobhouse a háború folyamán nem hagyhatja el többé Angliát,

Angol nők a béke érdekében.

A »Gleichheit« január 19-i számában olvassuk:

»Az állandó Béke Nemzetközi Nőbizottsága angol ágának, a Women's International League-nek évi közgyűlésén résztvettek az egész ország küldöttei. Egyhangúlag elfogadták a következő határozati javaslatát: »Azt a háborút, amelyben országunk résztvesz, a nép nagy tömegei abban a meggyőződésben támogatták, hogy az a kis nemzetek szabadságát és jogait védelmezi. Sokan azt is hitték, hogy ezt a háborút a jövő háborúk ellen viseljük. Mi, akik nem harcolunk és nem közvetlenül, érezzük a mo-

nehogy újból alkalom kínálkozzék az »entente ügyének« árthatni. Miss Hobhouse beutazta Belgiumot és Németországban is volt. Beszámolóját az objektivitás és igazságosság jegyében írta és ezzel a németek rémtetteiről ke-ringő mesékről lerántotta a leplet. Megírta, hogy Belgiumban a jókarban levő parasztházak kéményeiből békésen száll fel a füst, hogy Liégeben, Antwerpenben és Loewenben vagy más városban semmi különösebb pusztításokat nem tudott felfedezni és hogy mindenekelőtt Loewen legnagyobb részét érintetlen maradt és hogy a német katonaság és a belga nép között jó egyetértés uralkodik. Emily Hobhouse a búr háború alatt Délafrikában dolgozott, a koncentrációs táborokat látogatta, ahol főleg az asszonyok és gyermekek helyzetét vizsgálta. Elég bátorsága volt ahhoz, hogy a nyilvánosság elé vigye a leplezetlen igazságot és a kormány szemére vesse eljárását. Ugyanerről a bátorságról tett Emily Hobhouse újból tanúbizonyságot. A »Nation« október 21-iki számában Németországról ezt írja: »Mikor a nyár folyamán Németországban jártam, ahová honfitársaim érdekében Ruhlebenbe mentem, alkalmam volt a német népet közvetlen tapasztalatból megismerni. Mikor a német népet tanulmányoztam, azt véltem, hogy saját népünket látom viszont; a politikai felfogás és világnézet minden árnyalatával találkoztam; oly ismerős volt mindez előttem, hogy átvillant az agyamon: »mennyire hasonlítunk egymáshoz«.

A férfiliga akciója a nők választójogáért.

A Férfiliga a Nő Választójoga Érdekéteén január hó 19-én Lukács György v. b. t. t. elnöklete alatt választmányi ülést tartott. A folyó ügyek elintézése után Reinitz Ernő főtitkár előterjesztést tett arra, hogy a parlamenti ülészak legközelebbi megnyitása alkalmából, amelyen előreláthatólag a választójog kérdése is a viták előterébe kerül, a liga megfelelő lépéseket tegyen a nők választójoga érdekében. Ehhez képest elhatározta a választmány, hogy a nők választójoga érdekében a képviselőházhoz feliratot intéz annál a meggyőződésénél fogva, hogy a nőt ez a politikai fog a háború kitörése óta teljesített államfentartó munkája alapján a jövő békés időszak előkészítése és annak munkájában való részvétele érdekében elutasíthatatlanul megilleti. Elhatározta továbbá a választmány, hogy a nő választójoga és a békemunka között való kapcsolat ismertetése céljából legközelebb előadást rendez, melynek megtartására Giesswein Sándor országgyűlési képviselő vállalkozott. Ezenkívül a liga összes tagjaihoz felhívást intéz a nő választójoga érdekében szükséges propaganda sürgős és hatásos kifejtése végett.

A képviselőházhoz intézőit beadvány szövege a következő:

»A képviselőházban a most megnyíló ülészak alkalmából meginduló választójogi vita arra indít bennünket, hogy annak a reformnak és padig a nők választójogának érdekében, amelyet ligánk egyetlen célja gyanánt tűzött ki maga elé, szót emeljünk. Ligánk megalakulása annak idején is már abból a meggyőződésből fakadt, hogy a nőt a politikai jogok a férfiakéval egyenlő mértékben feltétlenül megilletik, amely meggyőződésünket a háború megrendítő tapasztalatai, de különösen az a magatartás, amelyet a háború kitörése óta a magyar nők tanúsítottak, még csak megerősítettek. A munkának azt a nagy tömegét, amely a férfiak millióinak háborúba vonulása folytán gazda liánná vált, legnagyobb részét nők vették át, akiknek közreműködése nélkül a

polgári élet zökkenés nélkül való továbbfolytatása egyszerűen elgondolhatatlan lett volna. Emellett a termelő munka mellett azonban a nők viselték azokat a súlyos lelki szenvedéseket is, amelyeket a hozzájuk tartozó férfiak hadbavonulása és ennek nyomán nyomorékká válása és halála okozott. Meg kellett küzdeniök ezenkívül háztartási tevékenységük során azokkal az óriási gazdasági nehézségekkel is, amelyek ugyancsak mint a háború következtései jelentkeztek. Ez az intenzív részvétel a gazdasági és kultúrellet minden munkájában és nehézségeiben már önmagában véve is olyan tény, amely a nők politikai jogának követelését elutasíthatatlanná teszi, és amely elismerést követel az egész férfitársadalomtól, különösen azonban a törvényhozók és választók nagy sokasága részéről. Mint ilyeneknek kötelességünk tehát, hogy a nő részére a politikai jog megadását a legerélyesebben sürgessük, annál is inkább, mert tudjuk, hogy a nő természeti hivatásánál és ebből folyó lelki diszpozíciójánál fogva igazi és törhetetlen híve a békének és alkalmas lesz a jövőben olyan intézmények megeremtésében való közreműködésre, melyek minden államban kétségtelenül biztosítani képesek lesznek a béke tartósságát. Amidőn tehát ma immár harmadik éve szenvedjük a háború borzalmait, ebből a szempontból is át kell érezni a nők politikai jogának rendkívüli fontosságát, nemcsak a nők, hanem a férfiak és az egész társadalom érdekében is. Ez alapon azzal a tiszteletteljes kéressel fordulunk a mélyen tisztelt képviselőházhoz: méltóztassék a kormányt oly törvényjavaslat benyújtására utasítani, amely éppen úgy, mint a harctéren küzdő és szenvedő államfentartó munkát teljesítő férfiakra, kiterjeszti a választójogot a magyar nőkre is, akik a férfiak munkáját hűségesen elvégzik és akik nemcsak saját magukért és gyermekeikért, de az emberiség jövőjéért is dolgozni fognak«.

Magyar nőnek születni . . .

A külföldi sajtó tele van az asszonyok dicsőítésével; a német férfi is hódolattal hajlik meg előttük bámulatos munkájuk láttára; az angol parlament elismerése jeléül készül megadni az angol nőknek a választójogot — mindennek nálunk nyoma sincs. El lehet-e hinni, hogy az elismeri szorgalmú magyar asszony hitványabb a

külföldinél? Vagy ha a népjellem kevésbé kitartó, szabad-e az asszonyokkal szemben nagyobb igényeket támasztani?

Lehet azonban, hogy a kormányzó úr szavaiban van némi igazság, mikor felsóhajt: »hála a sok különféle tanfolyamnak, nálunk jobb a helyzet.« Könynuen lehet jobb bárhol, mert nálunk valóban legrosszabb. Tanulatlan, kontár munkát végez nálunk mindenki, senkinek eszébe sem jut, hogy segítse tanácsal, oktatással. Fejetlenség» rendszertelenség, az előrelátás és gondoskodás teljes hiánya van mindenütt. Az igények ellenben nagyok, elismerés az igyekezetért nem jár.

A nő nálunk csak tiltó vagy parancsoló szót hali; tanácsadót, oktatót, biztatót, vagy pláne dicsérőt, sohasem. A pozsonyi pincérek szervezete kieszközölte az előjárásnál, hogy a vendéglősök és kávéosok csak akkor alkalmazhatnak női pincéreket, ha már egyáltalán nincs munkanélküli férfpincér. És az ipartörvény alapján még jogukra is hivatkoznak! Nekik joguk van jóllakni, még ha munkájuk rosszabb, vagy maguk megbízhatatlanok is; ellenben a nők kiváltsága a koplalás — vagy a becstelen kenyér, mert hiszen erre szorítják őket. Hisz az, hogy a pincérnők nem tanultak, csak nem ok arra, hogy ezután se tanuljanak és így meg ne élhessenek becsületos munkájukból.

A kalauznők szidása egyformán kiváltsága a közönségnek, mentsége az igazgatónak és kedvenc témája a publicistának. A kalauznő nem tud megbirkózni a lehetetlen állapotokkal. Kérdezzük: hát az igazgató ur tud-e? Intelligens nők, jobb polgári családok tagjai nem vállalkoznak felolteni a villanyos kalauz piszkos, rongyos egyenruháját. Hát az intelligens, jobb család férfiai vállalkozik-e erre? A nők csak egy része vált behát a férfiak mind beválnak? Az igazgató úr saját bevallása szerint mindamellett ma már nemcsak kalauzoknak, hanem a gépházban is alkalmaznak nőket, de azért a tudósító ily címmel látja el cikkét: »A női munkaerő csődje.«

Befejezésül ide kínálok Bródy Ernő képviselő meleg szociális érzésről tanúskodó nagyszabású beszédének mé tatása Alejrendítő részletekkel ecsc.lte azt a szörnyű balesetet, amely az erzsébetfalvai pirotechnikai gyárban huszonnégy boldogtalan műkásnő szörnyű tüzhálálával, negyven nőnek kinos szenvedésével járt Itt is a munkaadók lelketlen könnyelműsége, mely a gyár primitív berendezése mellett még a leg-
elemibb követelményekről, kellő nagyságú munkahelyiségekről és kijáró ajtóktól a köteles mennyiségű kötőszerről sem gondoskodott, okozta, hogy ily állandóan veszélyes tizemben tanulatlan munkásnőket alkalmaztak, íme ilyen állapotokat világítottak meg a gyár udvarán futkosó borzalmas égő fáklyák, kínjukban üvöltő nők. Hol voltak az iparfelügyelők? A harctéren; nem értek rá -emberi életet védeni, mert maguk is annak pusztításával voltak elfoglalva. Dehát, a műveltebb nőket, áKiket hiába hívnak kalauznak, miért nem alkalmazták iparfelügyelőknek? A külföldön már régen alkalmaznak nőket az iparfelügyeletben és a legnagyobb elismeréssel beszélnek (működésükről. De nálunk tisztességesen fizetett pályákon nem szívesen látják őket;

a városnál érettségizett nőtisztviselők nyomorgó serege végzi, mint ideiglenes, a hadbavonult tisztviselők munkáját és szorongva lesi megválasztását. De a nőnek a kenyérkereső munkából csak a lekicsinylés, a nyomorgás, a tüzhálál jár ki.

Mert magyar nőnek születni nagy és szép gondolat!
M. M. E.

Vidám urak gazdag vadászterülete — Budapest!

Írta: Mellerné Miskolczi Eugénia.

Habár megszoktuk az erőszakos emberhalált, habár naponként ezrével esnek el az ép ifjak, a családapák, mi mégis tudtak szabadulni a szomorú témától. Mi magyarázza, mi mint azelőtt; már csak hallatlan borzalmak tudnak bennünket megindítani. Mégis nagyon felizgatta e héten egy iskolásleány és egy kétdiplomás férfi tragikus vége az embereket; a sajtóban és társas beszélgetésekben napokig nem tudtak szabadulni a szomorú témától. Mi magyarázza, mi igazolja e rendkívüli izgatottságot?

Az, hogy az eset ügyi kezdődött, mint naponként sok száz más eset és az emberek riadva kérdik: »hát ez így is végződhetik?« Mert, hogy a férfi, ha jókedvű, szólít egy szép lányt az utcán, az csak nem olyan sor! Ki veheti rossz néven a férfitől, ha az mulatni vágyik? A férfi tudvalevőleg az egész világ, amely azért van, hogy ő benne magát jói érezze, hogy neki mentői több örömet nyújtson. Fű, fa, növény, állatvilág és — a nő, mind csak azért van. Asztali örömöket, otthont, ruházatot olyan vesz, amilyenre futja a magáéból, esetleg! a máséból; de a nő, az még annyira sem költséges általánoságban; megszerzéséhez elég egy kis furfang vagy merészség; hisz ez virtusszámba is megy. Miután a férfiak így a maguk kedvére rendezkedtek be az életben, igyekeznek ki-ki lehetőleg sokat, eleget élvezni mindenkiből; és ha vagyon-talan és korlátot szab egyéb élvezeteinek anyagi helyzete, a nemi életben »kiéli« magát, szabadjára ereszti gerjedelmeit; nem fékezi, nem zabolázza azokat sem idő, sem erkölcs. Az ember szerelmi életében már régesrég letért a természetszabta útról, melynek csak egy célja van., a faj jövője, A férfi szerelmének célja a gyönyör. Csak amikor betelt az örömmel, mikor belefárad a mohó habzsolásba, akkor fordítja megmaradt erőit családalapításra.

A nő szerepe a férfi életében szegyenletes és szánalmas. Nincsen nő egyetlen egy sem, aki na lett volna kitéve az utcán vagy másutt valamilyen férfi támadó kísérletének; de csak kevesen érzik az ilyen próbálkozás megalázó voltát. Azt a nőt, akinek társadalmi és gazdasági helyzetét egy-egy férfi szabja meg, úgy nevelik, hogy saját helyzetéhez képest mentől módosabb és előkelőbb férfit tudjon megkaparintani Ekképpen bűnhődik a férfi, amiért a szerelmet lealacsonyította és vágyainak megvásárolható kielégülésére törekszik. Sárba tiporták azt a mindennél szebb viszonyt, ami egy emberpár szerelméből, kölcsönös nagybecsüléséből, barátságától, gyengédségéből szövődik. A férfi fékevesztett szerelmi tobzódását végeredményben megsínylette a gyermek, a faj, amely folyton hanyatlóban van.

Keressük meg már most a választ az általánosan felvetett kérdésre: »Ki hát a bűnös a Kohn Margit esetében?«

Ilyen magyarázatokat hallottunk:

— A pesti leány kacéran öltözködik és viselkedik!

Igaz. De miért? Mert arra nevelik, mert olyanak akarják. Mert ha nem teszi, akkor gögös, természetellenes, eszeveszett feminista. Nem akar rendeltetés szerint élni. Pedig a nőnek csak egy vágya, élete, világa Jegyen: a férfi, utóbb legjobb esetben a gyermek. Erre, férfifogásra nevelik, szoktatják, öltöztetik, hiúságát mesterségesen szítják, hogy természetesnek lássa, ha merő látásától elbódul a férfi és rabszolgaként szédül elébe. A férfi minden hazudozását, ostoba hízelgését első szóra elhiszi.

Ez túlzás, úgy-e? Hogyne, hiszen, szerencsére, ma már van sok másféle leánytípus.

— Kohn Margit ostoba, ideges volt, nem normális, — mondják mások.

Szegény kis iskolásleány, akit, a P. N. híradása szerint, tanárnője egy elkésése miatt megszid, hazugnak mond, meghurcol. Nem mer a lekére bemenni, otthon maradni sem lehet; nyomott hangulatban ödöng az utcán. Kész préda. Az anyja szívszorongva várja haza, leszalad elébe a villanyos megállóhoz, mikor késik. Vajjon tudta-e Margit, hogy miért? Megmondták-e neki, hogy minden szép nő üzött vad a zabolátlan, megfőkezetlen, szabadjára eresztett férfigerjedelmek világában? Aligha. Mert ezt nem illik fiatal leánynak megmondani, ettől elvész a lélek annyira féltett himpora. Elvész az idealizmus, amely tudvalevőleg csak akkor ép, ha minden vasait ingmell mögött makulátlan lovagot sejt. Ideges volt, hogy ily »csekélységért« leugrott a negyedik emeletről?

Ismerni kell az iskolásleány erkölcs kódexét. Van olyan fővárosi iskola, amelyik előírja, hogy a növendéknek hat óra után csak idősebb nő kíséretében szabad az utcán járnia, fiatal emberrel, még ha testvére is, nem szabad egyedül mennie, színházba, moziba csak az Iskola engedélyével mehet, stb. — mert van még egy sor ilyen rendszabály, amelyhez nem adták meg alapul a komoly életfelfogást és ezért a növendék mindezt egy aszottszívű igazgató önkényeskedésének érzi. Képzelnék csak el az eképpen megrendszabályozott gyermek lelkének megrendülését, a rettegést, mely elfogja, ha az őrszobában való meghurcoltatás után otthonára, szüleire, az iskolára gondol,

A legbámulatosabb az egész esetben a férfiak szolidaritása, összetartása. Szinte félve, bocsánatkérően, enyhén szidják meg a magáról megfélemlített, önmagát is elítélő aszfaltbetyárt. Nyilván Jézus tanítása kísért és nem merik felemelni rá az első követ. Pedig ha nemcsak elszörnyűködni akarunk, hanem orvosolni, megelőzni, akkor meg kell értenünk, hogy társadalmunk nemi-, erkölcsi rákfenéje ebben, a férfinek mindent megengedő és még többet megbocsájító közfelfogásban van. Türese annak a minden nőt meggyalázó férfi szabadosságnak, mely a prédál esetet még ki is szolgáltatja a közmegejtésnek. Ebben pedig bűnösök vagyunk mindannyian; nők és férfiak egyaránt, és ha ezt a bűnünket jóvá akarjuk tenni, akkor lássunk hozzá legősibbnek elismert foglalkozásunkhoz és neveljünk. Neveljük leányainkat munkára, önállóságra és önérzetre, fiainkat egészséges életmóddal elérhető önmérséklésre és a nő iránt is gyakorlandó emberbecsülésre. Mindenekelőtt azonban vívjuk ki magunknak mindenáron azt a hatalmai; azt a befolyást, amellyel megnyithatjuk a nők előtt a kiképzés és munka minden lehetőségét Javítsuk meg a női munkabéreket használjuk fel a közpénzeket kulturcélokra és igyekezzünk bejutni mindenhová, ahol nők sorsáról döntenek: a parlamentbe, a közigazgatásba, a bírák, ügyészek és ügyvédek közé és last not least — a rendőri őrszobákba.

A női rendőr, aki belelátott a főváros éjjeli és nappali világába, nem igen fogja elhinni a bajszos, szakállas 20-60 éves ártatlanságnak, hogy az a gonosz himpellér kurta-

ruhás 14-20 éves leány el akarta csábítani. A női rendőr természetes oltalmazója, megértő barátja lehetne az ilyen szegény, meghurcolt, megrettent gyermeknek. Mert hiszen ez az eset nem az első ilyen durva tapintatlansága a rendőrségnek, irtunk már nem egy ily felháborító esetről; a szegény, kirakatot nézegető kis varróleányról, kit egy dektív »előállított:« és akit huszonnégy óráig tartottak fogva a rendőrségen a legrosszabb, legártalmasabb társaságban, míg a rendőrorvos egy számára szörnyűséges vizsgálat után megállapította érintetlenségét; a minisztériumi főtisztviselő színházból hazatérő leányról, kit érte jövő apja, mert véletlen folytán nem találkoztak; éjfél után szabadított ki a rendőrségről. Az utcán üldözője elől a sarki rendőrnél keresett menedéket; ez jónak látta, hogy a férfi rágalmainak hitelt adva, mindkettőjüket bekísérje; ez őrszobából azután a férfit elbocsátották. És jegyezzük meg jól: valameddig a prostitúció reglementiója fennáll, a rendőrségnek ilyen túlkapásai nem szünhetnek meg.

A férfit elbocsátják, abból a felfogásból indulva ki, hogy a férfi, nem becstelen, ha az erkölcs ellen vét Dr. Ehrlich Jenő is »egészen rendes életű« férfi volt, a lakásán csak egyszer dorbézolt nővel, a szekrényében sem találtak egyéb gyanús dolgot, mint szeszes italokat, kártyát és — egy női inget. Aznap, mikor Kohn Margit öngyilkos lett; tette te második szigorlatát; »mámoros volt az örömtől«, hogy szellemi felsőbbségét így dokumentálhatta. Hogy az első elébe kerülő szemrevaló kisleányt meg akarta rontani, — nagyérdemű közönség — ezt csak nem lehet tőle rossz néven venni!

Habár jóformán valamennyi napilapnak van már rendes nő munkatársa, a »Világot« kivéve, egyik sem volt kíváncsi annak véleményére az esetről Pedig ez a fontos feladat is reánk, nőkre vár: a közvélemény megnövelése a nemi erkölcs kérdéseiben. Minden komoly nőnek foglalkoznia keli az idevágó irodalommal és minden alkalommal hangosan felemelni szavát, ha nem szívesen hallgatják is.

A napilapokat, különösen mint előfizetőknek, fel kell keresnünk írásbeli tiltakozásunkkal, mikor ilyen pártosan, ilyen szégyenletesen írnak és propagálják a kettős morál pusztító, tisztátalan világnézetét. Az ilyen eset, mint a Kohn Margité, mely élesen világítja meg a túrhetetlen állapotokat és a közfelfogást, kell, hogy a nők számára alkalom legyen a legerősebb propaganda kifejtésére; hozzuk fel unos-untalan elriasztó példa gyanánt. Így válthatja meg a szegény kis áldozat sok veszélyeztetett leánytársát.

Björnstjerne Björnson, mint apa,

hogyan óvta volna gyermekét Kohn Margitka szomorú sorsától?

»Brieft aus A u l e s t a« című munkájában írja leányának, aki énekesnővé képzi ki magát és ezért Párisban tartózkodik:

»Ne feledd soha — bármily ostobaságokba keverednél is és bármily ostobaságokat követnél el magad is, — hogy ragaszkodnod kell ahhoz az erős meggyőződéshez: a mi szemünkben akkor is egyszerűen szerencsétlen vagy; nem haragszunk rád, hanem magunk is boldogtalanok leszünk és minden erőnkkel segítünk rajtad. Légy tudatában annak, hogy sohasem juthatsz olyan helyzetbe, amelyből ne törekednénk téged minden erőnkkel kiséíteni. Legyen meg benned mindenekelőtt az a feltétlen biztosság, amelyet az a tudat kölcsönöz, hogy megingathatatlanul hű barátaid vagyunk örömben és bánatban, boldogságban és szegyenben; hogy szeretetünk változatlanul hűséges.«

Háború és nő-fölösleg

Írta: Dr. M. Vaerting.

Ez után a háború után Európában sokkal több nő lesz, mint férfi. Ez tény, amelyet aligha von kétségbe valaki. Kevésbé ismeretes az, hogy a régibb háborúkat sohasem követte ez a jelenség, hogy tehát egészen új tünettel van dolgunk. Előbbi háborúk a férfiakéval együtt a nők életét is veszélyeztették. P r i n z i n g, az ismert egészségügyi statisztikus, figyelmeztetett először arra, hogy régebben járványok voltak a háború rendes kísérő jelenségei; ezek nagy számban pusztították a nőket és gyermekeket, így 1813-ban több áldozata volt a kiütéses tifusznak, mint a harc-térnek. A krími háborúban, az orosz-japán háborúban, valamint a balkánháborúban tifusz és kolera dühöngött. 1870-ben utoljára mutatkozott Németországban a fekete himlő és ennek Franciaországban is számos áldozata volt.

Mínthogy az orvosi tudomány most annyira fejlődött, hogy valamennyi hadviselő országtól távol tudta tartani a járványok halálhozó vándorlását, a nők és gyermekek életét otthon sokkal kisebb veszély fenyegeti, mint azelőtt. Tehát eltérően az eddigi háborúk után szerzett tapasztalatoktól a nők nagy többségben lesznek ez után a háború után. A két nem számbeli aránytalanságát még fokozza az a körülmény, hogy ez a háború egyrészt kevesebb veszéllyel fenyegeti az otthonmaradottakat, másrészt több férfi életét pusztítja el, mint bármelyik elődje.

Felmerülhet az az ellenvetés, hogy ez a nő-fölösleg annyiban nem egészen új, a háború folytán először felmerülő jelenség, amennyiben már a háború előtt is nő-fölösleg mutatkozott a legtöbb európai országban. Ez igaz ugyan, sőt Németországban nem is volt egészen jelentéktelen. R o e s l e szerint pl. 1910-ben 1000 férfinak körülbelül 1026 nő felelt meg. De ezt össze sem lehet hasonlítani a mostani háborúból származott nő-fölösleggel. Ennek rendkívüli jelentőségét nem csupán a nagyobb szám adja meg, hanem az a körülmény, hogy a nők többségét egészen más k o r o s z t á l y szolgáltatja.

A háború előtt 24 éves korig a férfiak voltak többségben, 25 és 40 év között már a nők, de csak nagyon kevéssé: 1000 férfinak 1004 nő felelt meg. Csak 40 éven felül vált jelentékenyebbé a fölösleg: 1000 férfira 1021 nő. A faj fentartására legfontosabb életkorban tehát eddig csaknem egyenlő volt a férfiak és nők száma. De a háború éppen ebből a 'legfontosabb korosztályból követeli a legtöbb férfi-áldozatot, mert a 18 A Q év közti férfiakat fenyegeti a legnagyobb veszély. Azelőtt ö r e g nők alkották a fölösleget. A háború után f i a t a l férfiak hiánya fogja azt előidézni. Világos, hogy ez teljesen új problémát jelent. Ez a nő-fölösleg kétségtelenül mélyreható befolyással lesz Európa népeire mind gazdasági, mind társadalmi téren, de első sorban a szexuális élet-, a népesedési politika és a közegészség szempontjából.

A kenyérkereső nők száma óriás mértékben fog emelkedni. A háború után alig mer majd egyetlen nő is lemondani a szakszerű képzésről, mert nagy mértékben csökken az a kilátás, hogy megélhetését házassággal biztosíthatja. És nemcsak azok fogják felhasználni képzettségüket, akik tényleg nem kötnek házasságot, hanem nagy számban folytatják kenyérkereső munkájukat a házasságban is, mert a férfi gazdasági helyzete nem biztosítja kellőképpen a család eltartását. A nők kenyérkereső munkájának nagy, fokozódása viszont fejlesztő hatással tesz a nőmozgalomra.

Amíg a nők erő-fölöslege ilyen irányban keresi érvényesülését, addig nincs veszedelem. De a szerelem utáni

vágyat nem ölheti ki sem a férfiból, sem a nőből a kenyérkereső munka. Az egészséges természet elementáris erővel fogja jogát követelni és ha férfi-hiány van, éppen a legegészségesebb, legerősebb nők válhatnak nagy veszedelemmé. Hogy a férfi-hiányból ezenkívül a születések igen nagy csökkenése következik, azt alig kell megemlítenem. Talán kevésbé ismeretes, hogy a nő-fölösleg fokozza még a férfiak halandóságát stb; ezt az összefüggést F i s c h e r mutatta ki statisztikai alapon. Így a férfi-hiány folytatólag fokozza önmagát. A szexuális életet, a szaporodást és a népességét kétségtelenül súlyosan károsítja majd a nő-fölösleg, ha azt idejekorán minden eszközzel orvosolni nem törekcsenek.

Néhány öreg úr félénken lépett elő avval az indítvány-nyal, hogy talán a polygamia hozza meg az orvoslást. Modern emberre nézve, aki épeszű és egészséges érzékű, ez az indítvány még csak meg sem vitatható; Egészen eltekintve minden etnikai és kulturális szemponttól, amelyet ezek az indítványozók teljesen figyelmen kívül hagynak, a férfira nézve mind gazdasági, mind fiziológiai szempontból lehetetlen próbálkozás. Mérheterlenül növelné a férfi-halandóságot. A nő szexuális kielégítetlenségét pedig a rész-házasság nem szüntetné meg, sőt veszedelmesen fokozná. Azonfeül a poligám-viszony folyton csökkentené a fiúk születési számát: ezt a következményt pedig a mai viszonyok között jobban kell kerülni, mint valaha.

Leggyorsabb és leghathatósabb segítség volna a férfiak házassági korának leszállítása. Németországban a férfiak átlagos házassági kora ma 29 éven felül van. Már T a c i t u s is utalt arra, hogy a németek! későn házasodnak, pedig akkor 20 év volt az átlagos házassági kor. D a v i d a népesedési politika szempontjából követelte, hogy a háború után a férfiak térjenek vissza a 20 évhez, mint házassági korhoz. A német férfiaknak, s z e r i n t e, jövőben olyan korán kell nősülniük, mint a trónörökösöknek. Ez volna egyúttal a legjobb ellenszer a nő-fölösleg ellen, mert a 20 és 30 év közötti 10 férfi-évolymot vinné a házasságba. Ismeretesek e követelmény megvalósításának nemzetgazdasági akadályai, de a népegészség érdekében meg kell kísérelni elhárításukat. Kevésbé nehéz, de a nő-fölösleg leküzdése szempontjából ugyanoly nagyjelentőségű volna a n ő k h á z a s s á g i k o r á n a k f ő l e m e l s e j a e c k e l szerint a házasságra lépő nők 16 százaléka kiskora: a nők korai házassága a kultúra alacsony színvonala mellett bizonyít, Weinberg mondja, hogy korai házasságra csaknem kizárólag alacsony testi vagy szellemi fejlettségű nők lépnek. Ha meg lehetne akadályozni a kiskora leányok házasságát, akkor kikapcsolódnék a nők oly rétege, amely házasságra és fajfentartásra legalkalmatlanabb.

Nem csupán a jelenben enyhítené a nő-fölöslegből származó bajokat, ha a férfiak leszállítanák, a nők fölemelnék házasságkötésük korát. Jövőben is éreztetnék ezek a törekvések jó hatásukat, inert fokoznák a fiúk születési számát. Ismeretes, hogy jelenleg is több fiú születik, mint leány: 100 leánynak körülbelül 105 fiú felel meg. 1901 óta von S c h j e r n i n g szerint Németországban csökkent a fiúszületések száma. A különböző okok közül, amelyek ezt a csökkenést valószínűleg előidézték, csak egyet említek. Éppen 1900 óta a házassulok korában olyan eltolódások voltak, amelyek fiúk születésének nem kedveztek. 20 és 25 év között a házassuló férfiak száma csökkent, a nőké emelkedett. G r ü n b a u m adatai szerint pedig a fiúk születésének tendenciája fokozódik, ha az anya idősebb, az apa fiatalabb. Feltűnően sok az elsősülött fiú, ha az anya 30 évnél idősebb. D u s s i n g 576 elsősülöttrevonatkozó sta-

tisztikai anyagot dolgozott *tél*. Azt találta, hogy 30 évnél fiatalabb anyáknál 100 leánynak 103 fiú, 30 évnél idősebb apáknál 100 leánynak 150 fiú, tehát igen sokkal több felel meg. Más kutatók további adatokkal erősítették meg ezeket a megállapításokat.

amelyben ezen a téren igen sötét állapotok állanak fenn.«

»Ezek az adatok arra intenek minket, hogy nem lehet sokat késni az anya- és csecsemővédelem terén teendő intézkedésekkel, hanem hogy azok a legsürgősebb feladatot képezik. Gyökeres segítséget azonban ezen a téren nem tudok elképzelni más irányban, mint az általános kötelező anyasági biztosítás alapján.« (gróf Apponyi Albert 1917. január 26-iki beszédéből.)

Ezeket a gyakran hangoztatott, megdönthetetlen igazságokat ez alkalommal nem a feministák anyavédelmi bizottsági ülésének egyikén hallottuk újból ahol azt az érzést váltják ki bennünk, hogy szép az eszme, de hadd lássuk már a cselekvést is; ezúttal ott hangoztak el, ahol gyorsabban követheti a szót a tett; a nemzet képviselői mondták ki a törvényhozás fő-ruma előtt, a világháború, harmadik esztendejében.

Gratz Gusztáv, Bródy Ernő, Szterényi József, Apponyi Albert és Harkányi János nyilatkoztak e kérdésről az igazi megértés világosságával, a céltudatos cselekvési akarat erejével, a cél fontosságát méltányoló komolysággal és — remélni akarjuk — a reális megvalósulás felé közelítették a kérdést. Őszinte megnyugvással vesszük tudomásul, hogy ily helyes irányban keresik a népesedési politika égetően fontos kérdéseinek megoldását.

Mi asszonyok a női szolidaritás intuitív erejével régen láttuk és hirdettük ezen út helyességét; mélységes fájdalommal láttuk a csecsemők pusztulását, hirdettük, hogy a halálozási arányszám csökkentése a népesedés problémájának legfontosabb, legbiztosabb és legméltóbb megoldási módja. Egy világháború rémei szívetiépítő kegyetlenséggel, de megdönthetetlenül bizonyítottak igazunk mellett. Mikor az anyasági biztosítás elkerülhetlenségét a háború előtt — milyen régen volt! — az illetékes minisztériumokban hangoztattuk, követelésünket az utópiák országába tartozónak mondták; mikor a világháború elején — milyen régen volt ez is! — erre vonatkozó határozott tervet nyújtottunk be, mint helyeset, de még keresztülvihetlent félretették azt; ma törekvéseinket némi lealkuvással magukévá tették a döntő faktorok: a biztosítási idő kiterjesztését, a terhesek védelmét, a táppénz felemelését, a házicselédet, az összes ipari és gazdasági munkások, valamint a biztosítottak családtagjainak bevonását a biztosítás körébe; a költségek fedezésének azonos módjait ajánlva mindenki: a járulékok csekély felemelését és az állam hozzájárulását. Reméljük, hogy most már bízhatunk a megvalósulásban. Valamennyi hozzászóló hangoztatta azt az igazságot, hogy eredményes anyavédelemnek nélkülözhetetlen alapfeltétele a köteles és általános anyasági biztosítás. Ennek fontossága egyrészt abban van, hogy a társadalom széles köreire terjeszti ki hatását, másrészt abban, hogy az anyavédelmet kiemeli az alamizna mélységéből a jog tisztább légkörébe, s ezzel magát az anyaságot emeli a megfelelő helyzetbe. Ha majd végre törvényben ismerik el a nőnek azon jogát, hogy anyagi nyomor nélkül teljesíthesse anyasága államfentartó feladatát, akkor éreznie kell minden nőnek s meg kell értetnie az egész társadalommal, hogy őt mint anyát és egyént más jogok is illetik; hogy joga van gyermeke életének fenntartására, gyermeke sorsának irányítására; joga van ahhoz, hogy gyermekét megvédhesse minden bajok ellen, amelyek úton-útfélen fenyegetik, rossz higiénikus viszonyok, az iskolák elégtelensége, tudatlanság, babona. a gyermekmunkával történő visszaélés, a közérkölcsök szégyenletesen alacsony színvonalá folytán.

Az anyasági biztosítás a képviselőház előtt

Írta: Szirmay Oszkárné.

»A háború pusztításai közül egy sem olyan fájdalmas és talán egy sem olyan nehezen helyrehozható, mint azok a pusztítások, amelyeket a háború az emberéletben okozott.«

»Azok között az eszközök között pedig, amelyek az államnak rendelkezésére állanak akkor, amikor az emberanyagnak újjászervezéséről, újjáalakításáról van szó, a legfontosabb és leghatékonyabb az anyasági és csecsemőbiztosításnak megvalósítása.« (dr. Gratz Gusztáv előadó 1917. január 24-iki beszédéből.)

»Mért ne egészítenők ki azt a szociális intézkedésünket, hogy ott, ahol a jövő nemzedék bölcsője ring, ott nyújtsuk azt a támogatást, amely szükséges a jövő nemzedék megmentésére.«

»Messzemenő intézkedés szükséges: a kötelező biztosításnak a házi cselédet nagy tömegére leendő kiterjesztése, melyről az imént már szóltam s amellyel most bővebben foglalkozni már nem akarok; és egy régi adósság lerovása, egy kötelesség teljesítése a mező munkásosztállyal szemben, t. i. a kötelező betegség és baleset ellen való biztosításnak a mezőgazdasági munkásságra való kiterjesztése.« (Szterényi József 1917. jan. 25-i beszédéből.)

»Az anya- és a csecsemővédelem kérdése egyáltalán minden körülmények között minden országnak, de különösen egy olyan országnak egyik legégetőbb kérdése,

A holnap asszonya az életnek, nem a halálnak fogja nevelni gyermekeit, ha beleszólása lesz a társadalom létkérdéseibe nemcsak ankéteken és megtévesztéseken, hanem a törvényhozás keretében is. Helyfoglalják fel az anyavédelem kérdését a kérdés-megoldó férfiak is, de éppen ezen kérdés tárgyalását a nőknek s a nők ügyeivel legbehatóbban foglalkozó férfiaknak hány felszólalása, memoranduma, tárgyalása stb. előzte meg? És a világháború szörnyűségeit kellett át-szenvednie a társadalomnak, míg ezen megismerések átmentek a köztudatba.

Nemcsak a fizikai anyaságnak kell megadni az öt megillető jogokat; a lelki anyaság teljes joga lesz nélkülözhetetlen előfeltétele egy boldogabb emberiség kifejlődésének.

Jeanette Rankin, az amerikai kongresszus első nőtagja

Némi haladás.

— Nők a berlini városi bizottságban, —

Írta: Altana Cauer (Berlin).

Berlin város képviselőtestülete Január 18-án tanácskozott a nők bevonásáról a fennálló városi bizottságokba. A kérdés mérlegelésére kiküldött 15 városatyja 11 szavazattal 4 ellen a szociáldemokrata csoport indítványát tette magáévá: hogy a nőknek a bizottságokban ne csupán tanácskozási, hanem szavazati jog is legyen. A városi tanács ellenben tisztán jogász álláspontra helyezkedett: a nők bevonása célszerű, de csupán tanácskozási joggal.

Érdekes tette a tanácskozásokat, hogy mindazok a felszólalók, akik ez utóbbi állásponton voltak, a maradiság vádjá ellen védekeztek, habár senki sem támadta őket. Tisztán jogász szempontról beszéltek és azt az igazság gyanánt védelmezték. Elfelejtették, hogy a jogász igazság folyton változik, míg a bennünk gyökerező igazság örökéletű; elfelejtették továbbá, hogy a 100 évnél régibb városi törvény is kénytelen követni a jog fejlődését és most is ilyen fejlődési fokozat előtt áll. De hiszen régi tapasztalatból tudjuk, hogy ha minden egyéb eszköz hatástalan, a jogi szabályokat szokták új követelések ellen szegezni.

Mégis érezhettük, hogy a maradiság védelmezői saját helyzetüket aláaknázottnak érzik. Ezt bizonyítja a haladó néppárt (Fortschrittliche Volkspartei) beadványa a képviselőházhoz, amelyben a városi törvény ilyen irányú módosítását sürgeti. Vajjon hiszi-e valaki, hogy a porosz képviselőház jelenlegi tagjai megszávalják ezt a módosítást?

Bármint álljon a dolog, a haladás útban van. A szociáldemokrata csoport érdeme, hogy ez a kérdés napirendre került, sőt az előkészítő bizottságban 15 közül 11 szavazatot kapott a nők bevonása szavazati joggal. Weyl dr. szociáldemokrata képviselő síkra szállott a nők jogáért; szeméretetett a férfiaknak, hogy szűkkeblűen ragaszkodnak a jogász felfogáshoz. »Szerencsére nem vagyok jogász«, mondotta a Ház zajos derűtsége mellett, »a józan ész szempontjából győznie keli csoportunk indítványának.« Hivatkozott Königsberg, Köln, Halle, Lüdenscheid példájára, ahol a nők szavaznak a bizottságokban, anélkül, hogy magasabb fórumok ezen fennakadtak volna. De a főváros képviselői nem akartak eltérni a szigorú jogász felfogástól. Nézetem szerint az ilyen kérdést magasabb szempontból: az igazság szempontjából kell mérlegelni. Szinte arculütésnek éreztem, valahányszor a képviselők egyike hangsúlyozta, hogy a nők nem polgárok. Viszont örvendetes volt, hogy senki sem beszélt a nők munkájának »jutalmazásáról«. Végre letűnik ez a szerencsétlen formula.

Megdöbentő volt, amit a haladóparti Cassel jogtanácsos érvel hozott fel a nők községi választójoga ellen: hogy vezetőik sem helyeslik mindannyian. Nem tudom, kikre gondolt. Vannak vezető asszonyok, aki politikai és egyes más kérdésekben nem hivatottak a vezetésre; de az nem lehet érv a nők választójoga ellen. Megint egyszer láthattuk, hogy vezető emberek maradi nyilatkozatait mennyire szeretik kihasználni az új jogok követelése ellen.

A szavazásnál győzött az ez indítvány, hogy a nők oly bizottságokba, amelyekben közreműködésük célszerűnek mutatkozik, tanácskozási joggal választhatók be.

Ez is haladás! Szívesen mondunk köszönetet azoknak a férfiaknak, akik velünk küzdenek jogainkért. De most a nőknél a sor: mutassák meg, hogy együtt akarnak új jogokért küzdeni azokkal a férfakkal, akik felismerték, hogy a jogász felfogás elavult és idejét múlt.

Gyermektanulmány és gyermekvédelem.

»A Nő« 1917. január 5-iki számában G. V. foglalkozik »A Gyermek«-ben »Gyermekvédelmi problémák« címen megírt cikkemmel. Nagy köszönettel veszem, hogy jelentéktelen, kis tanulmányomat figyelemre méltatták. Engedjék meg azonban, hogy reflexiókat fűzhessek megjegyzéseikhez s hogy félreértett szavaim kimagyarázására szót kérhessek becses lapjukban.

Azt hiszem, G. V. egy pillanatig sem kételkedik abban, hogy mi a legradikálisabb gyermekvédelmet: kívánjuk. Hivatkozom a gyermekvédelmi ankéton tartott előadásomra.

Cikkem azon passzusában, melyben az üzletgyermekkel foglalkozom, egy tényt konstatáltam: t. i. »a rendőrség elnézi a gyermekek munkáját« A rendőrséget én ezért nem ítélem el s ezt nagy hibámul rója fel cikkíró. Nem ítélem el a rendőrséget ma sem, mert a jelen viszonyok között magam sem tennék mást.

Mi nem helyeseljük a gyermek kereső munkáltatását, de addig eltiltani nem volna helyes, míg nem gondoskodik a társadalom arról, hogy ezen gyermekeket az éhezéstől megmentse. Tehát amikor a gyermekmunkát teljesen eltiltjuk, ugyanakkor meg kell jelenni egy rendeletnek, mely szerint azok a gyermekek, kik munka általi keresetüktől; létfontartásuktól megfosztattak: ruhát, cipőt és élelmet kapnak.

Hisz ha nem rekompenzáljuk azokat a gyermekeket, kiket kenyérkeresetüktől eltiltottunk, akkor belekergetjük őket a lopásba, az erkölcsi elzülles fertőjébe. Ez pedig rosszabb, mint ha a gyermek dolgozik.

Mi nem szűnünk meg küzdeni a gyermekek munkáltatása ellen, de mi nem elégszünk meg, sőt nem tartjuk helyesnek csak a tiltó, negatív rendelkezést, mely rosszabb helyzetet teremtene a réginél, hanem evvel egyidőben pozitív intézkedést: ezen gyermekekről való gondoskodást is kívánunk, mert csak ez a megoldás lehet helyes úgy a gyermek, mint a társadalom érdekében.

Mi tehát többet kívánunk, mint azok, kik a gyermek munkáltatásának kategorikus eltiltásával megelégszenek, G. V. »megalkuvó«-nak. nevezi, hogy én nem ítélem el a rendőrséget, mert a jelen viszonyok közt elnézi a gyermek munkáltatását. Ám nevezük megalkuvásnak, de a gyakorlati élet ismerete kényszerít erre. A gyermekvédelem nem teoretikus probléma, hanem a gyakorlati élet problémája. Az eszmék világából le kell szállnunk a földön tragikusan küzdő gyermekek közé.

A gyermekek fájdalmas helyzetét a mai viszonyok teremtték meg. Evvel a szomorú ténnyel szemben itt állunk mi gyönyörű gyermekvédelmi programunkkal, mely még csak teória.

Kérdem, fölláldozhatjuk-e a gyermekek ezreit az eszméhez való görcsös ragaszkodás miatt? Aki nemcsak az eszmék világában él, hanem a gyakorlati életei is ismeri, az nem lehet dogmatikus. Hisz Önök sem azok, legfeljebb elméletben; a gyakorlatban gyakran kénytelenek megalkudni. Éppen gyermekvédelmi működésünk igazolja ezen állításomat legeklátásabban: nem az önök eszméi szerint oldották meg, rendkívül sok hibát találnak benne, mégis miígy gyönyörű eredménnyel és mily nagy ambícióval dolgoznak — elveik fentartása mellett — az embermentés terén.

Hiszem, hogy e hibáktól hemzsegő gyermekvédelem gyakorlati munkájában továbbra is találkozni fogunk.

Viszontlátásra a nyomortanyákon!

Nemes Lipót

Zárszó.

Az összefüggés, amelyben az »üzletgyermek« kérdését tárgyaltuk, egészen érthetlenné teszi Nemes Lipót gyakorlati álláspontját. A gyermektanulmány szempontjából csakis az lehet a kérdés: mi a helyes álláspont? Sajnos, nem mindig sikerül keresztülvinnünk az életben, amit helyesnek tartunk; de nagy különbség: a F. E. anya- és gyermekvédelmi bizottsága, mint akció céljából alakult testület, pillanatnyilag pótol-e itt-ott egy hiányzó hatósági vagy törvényes intézkedést, vagy a gyermektanulmányozó alkuszik-e meg már eleve és könnyíti ezzel a gyakorlat lesiklását még arról a törekvésről is, hogy a gyermekek testi és szellemi fejlődését ne zavarhassa meg a szülők nyomorúsága vagy kapzsisága.

Ha a gyermekvédelmet nem pillanatnyi segítség nyújtásában látjuk, hanem a jövő társadalom erejét, munkabírását és boldogságát kívánjuk vele biztosítani: akkor nem szabad, hogy a sajnálkozás pillanatnyi érzelme feledtesse velünk a távolabbi, nagyfontosságú célokat.

A jövő társadalom legfőbb érdeke, hogy egészséges, munkabíró egyének alkossák; és bármily kegyetlenül hangozzék is, ezt a legfőbb érdekét nagyobb mértékben károsítják azok a gyermekek, akik korai munkában éisatnyulva, életre képtelen, munkára alkalmatlan felnőttek gyanánt nagy terheket rónak embertársaikra, mint azok a szerencsétlen gyermekek, akiket esetleg elpusztít a nyomorúság. Az iskola pedig annál nagyobb mértékben lesz kénytelen nevelő munkát végezni a tanítási órákon kívül is, minél erősebben fogják ezt követelni a gyermekekkel tudományosan foglalkozó testületek,

Épen az teszi érthetővé a F. E. anya- és gyermekvédelmi bizottságának gyakorlati munkáját, hogy a gyermekmunka elkerülhetőségét kívánja megvalósítani addig is, míg törvény és hatóság nem teljesítik kellőképpen az e téren rájuk háruló kötelességeket.

Hogy álláspontunk nem tisztán elméleti, annak örvedetes bizonyítékát látjuk egy eminenter gyakorlati politikusnak, sárvári Huszár Károlynak alább közölt képviselőházi beszédében.

G. V.

Huszár Károly a gyermekmunkáról

Huszár Károly a képviselőház február 1-i ülésén tartott beszédében többek között ezeket mondta:

»Felhívom figyelmüket arra, ami most legjobban fáj a munkásosztálynak. A háborúban annak dacára, hogy az ipartermelés hallatlan módon fokozódott, az iparfelügyelet stagnál és az iparfelügyelet még oly tevékenységet sem fejt ki, mint a háború előtt. Csak a tegnapi napon publikált egyik újság, hogy az egyik író végigjárt Budapesten néhány gyárat. és azt látta, hogy 14, 13, 12 éves serdületlen iskolaköteles fiúk és leányok dolgoznak a gyárakban, (Mozgás.) Tudom, hogy sokszor, amikor a családapa távol van, a szegény családokban a család minden tagjának munkálkodnia kell, hiszen a mezőgazdaságban a falusi leánygyermek ma tulajdonképpen az öreg munkáját végzi, a mezőgazdasági munka természete azonban nem rejti magában a fiatal, testre nézve akkora veszélyeket, mint a textilgyár, a vasgyár, a különböző más egészségtelen gyárak, gyufagyárak stb. (Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.) Csak néhány adatot sorolok fel, pl. a fehér és Gimesy gyárban húsz munkás mellett 18 tanonc dolgozik, körülbelül 13-14 évesek. A Lengyel-féle gyárban 50 tanonc-gyermek dolgozik fejlett napszámosok mellett. A Lakos és Székely gyárban a hegesztő-műhelyben a tűz mellett több fiatal gyermekmunkás dolgozik a vasesztergályozó

padok közt, többnyire inasgyermek, 12, 11 éves leányok dolgoznak, ami igazán szégyenteljes. A Vadász Zsigmond-féle vegyészeti gyárban is ilyen a helyzet.

Az Első Magyar Gazdasági Gépgyár váci-úti főtelepén, azonkívül a Révész-utcai gyártelepen tévő műhelyekben 100 egészen fiatal, részben iskolaköteles gyermek folytat munkát. Solymári, dunakeszii pilisi gyermekek, olyan korban lévők, amikor a törvény tiltja az alkalmaztatásukat, vidékről jönnek és reggel hét órától este hat óráig robotolnak. Ehhez járul a beutazás és visszautazás, A keresetük pedig hetenként 12-14 korona. A 12-44 éves gyermek közül 17-en állandóan éjjeli munkával foglalatostkodnak. Este hét órakor kezdik és hajnali öt órakor hagyják abba.

Aki azokon a vonatokon utazik, amelyeken a csepeli gyárban dolgozó munkások érkeznek, láthatja, hogy 12-15-14 éves leányok jönnek munkába és végeznek oly munkát, amely fizikumukra nézve rettenetesen káros.

Magyarország gyermekeit ne tegyük tönkre idő előtt a gyárakban. Szükség lesz éppen a háború pusztításai miatt ezekre a gyermekekre. Hiszen éppen a legerősebb fizikumú munkások küzdenek kint és elesnek, itt pedig az anyák koplalnak, hogy a tejet és a legszükségesebb élelmi cikkeket nagyobb mennyiségben adhassák kiskorú gyermekeiknek és éppen azért nem szabad tűrni, hogy a 10-11-14 éves gyermekeket összetörje és összemorzsolja a gyár.

A modern iparüzem legnagyobb baja, hogy az emberek fizikumában, életerejében a legnagyobb kárt okozza, A gyárak úgyis' emberemésztő masinák. Más modern államok kötelező munkásvédő eszközökkel lépnek fel, az egészségügyi felügyelet kiépítésével a gyárakban, Ez azonban nálunk nagyon elmaradt. Nem lehet megengedni egyet: azt, hogy éjjeli munkát kiskorú gyermekek folytassanak. Nagyon kérem a kereskedelemügyi miniszter urat, méltóztassék sürgősen utasítani az iparfelügyelőket, hogy tartsanak sürgős vizsgálatot az ország összes gyáraiban, Budapestben méltóztassék lehetetlenné tenni, hogy ott fejletlen gyermekeket, fiúkat és leányokat az erejüket meghaladó munkára kényszerítsenek. Valami úton-módon kell segítséget találni, akár-miféle nehézségek vannak, azokat le kell küzdeni, mert az országnak szüksége van gyermekeire.«

IRODALOM

Anya*

írta: Hedwig Dohm,

»Csak aki fejlődik, lehet rokon velem« így köszöntöm Hans v. Kahlenberger, az erős és bátor írónót, mint lelkem rokonát. Ő fejlődött. Antifeminista érzelmű volt és határozott feministává lett. Korábbi műveiben, bár sokat közülök nagyratartok, gyakran elszomorítottak antifeminista nyilatkozatai.

»Mutter« c. könyve erőben gazdag, merész: az érzéknek meggyőzően őszinték, megrázóak, szivettépőek. Egy mindent összezúzó világtragédia pátosának lángjai csapnak felénk. »Mutter« a nő apoteozisa, mely az anyai érzékekben éri el tetőpontját.

»Nem a nők feszítették keresztre Krisztust és nem ők égették el Huszt Jánost és Savanarolát, Krisztus keresztjénél anyja térdepelt. Az anyai érzelem a legmélyebb, az ősi érzés.« Hans v. Kohlenberg büszkén vallja, hogy a nők hivatottak a jövő irányítására.

Egy anya, aki e könyvben világgá üvölti mérhetetlen fájdalmát, elvesztette a háborúban egyetlen, szép, kiváló fiát.

Ha a fiúk a lelkesedés mámorában hálnak meg, akkor az anyák a kétségbeesés delíriumában pusztulnak el. A halott fiúk megölik anyjukat. És ennek az anyának mérhetetlen fájdalmából szenvedélyes pacifizmus fejlődik viharosan.

»Mi — az anyák — nem voltunk ott, azért történhetett ez meg. Most itt vagyunk ... nem akarunk többé háborút. A jog, amelyet akarunk: az élet, élet mindenki számára... A cheruskok idejében egy meggyalázott leány szétmarcangolt testét hordták körül, hogy élesszék a férfiak élni ..akarását, gyilkolási vágyát. Vegyének az anya vérző, szétmarcangolt szívéből és emeljétek magasra, hogy a szeretet és részvét újja-szülessék«

Őn, megértem én, hogy minden anyának előáll szívverése a réműlettől, ha a holtak piramisára gondol, amely felé dühöngő lelkesedéssel, dionysisi örvöngéssel halad a nép, mintha az emberiség valamilyen ünnepére készülne.

És az anya, aki elvesztette egyetlen, szép, kiváló »fiát, megátkozta a háborúkat, a gyűlölködés keselyűjét, amely felfalja a fehér galambot. Keresztes hadjáratra hívja a nőket a vér, a tűz orgiái ellen, amelyeket a háborús gerjedelmek ünnepelnek. Palóssá akar lenni, hogy darabokra szabdálja

* Hans v. Kahlenberger »Mutter« c. könyvéről. Megjelent Rascher & Co. Zürich, kiadásában.

A Feministák Egyesületének és az Állandó Béke Magyar Feminista Bizottságának tagjaihoz!

A lefolyt hónap tapasztalatai szomorú bizonyosságát hozták meg annak, hogy a jogtalan nők kívánságai nem teljesülhetnek sem a külpolitikában, sem a törvényhozás terén. Szolgáljon ez okulásunkra indítsa minden egyes tagtársunkat arra, hogy erkölcsi erejének és anyagi eszközeinek teljes latbavetésével erősítse mozgalmunkat, segítse küzdelmünket és igyekezzék ugyanerre rábírn minden gondolkodó, öntudatos no-rokonát és ismerőst, Rajtunk áll, hogy *gyermekünk sorsa jobb legyen a miénknél.*

Választmányunk meghívása folytán *Bédy Schwimmer Rózsa* tagtársunk, aki az utolsó hetekben Bécsben, Szegeden és Aradon tartott előadásokat a közönség nagy érdeklődése mellett, *szerdán, f. hó 21-én* este 6 órakor a Pesti Lloyd-társaság dísztermében előadást tart e címen: Amerika a háború alatt Az előadó egyike annak a nagyon kevés embernek, aki a habom folyamán 3-szor is megette az Amerikába vivő veszedelmes utat s így kétségtelen, hogy számos oly adat birtokában van, amelyeket közönséges halandó ma meg sem szerezhet. Jegyek az előadásra 6, 4 és 2 K-ért kaphatók egyesületünkben és a Bárd-félt színházjegyirodáknak; tagtársaink félárú jegyeiket egyesületünkben válthatják meg.

mindazokat a fegyvereket, amelyek oly brutálisan pusztítják a népek testét. Úgy hangsúlyozza, hogy ő. csak asszony, tudatlan asszony, aki idegenül áll szemben a nagy világ-csatározással, mintha magyarázni, védelmezni akarná fanatikus pacifista álláspontját

Mindent egybevetve, a »Mutter« a koncentrált érzelmek könyve, az emberi lelkekhez szóló vészharang, amely a hazug bálványok templomának bezárását kívánja és *«Melleme Miskolczy Eugénia: Vidám urak gazdag vadász-területe — Budapest!..... 23*

Régi legenda mondja, hogy Krisztus sírján rózsák és liliomok nyílnak. Vajon a csatatereken elesett milliók sírján fognak-e valaha pálmák nőni?

Beérkezett művek:

An a tol e France: Párttűtő angyalok. Fordította Kunfi Zsigmond. A Népszava könyvkereskedés kiadása. Ara 5 kor,

Édy Palma: Új Anyaság. Az Atheneum kiadása, E. B.; »Az új ember« Heizler és Kószol nyomdája, Budapest.

Wolfgang Breithaupt, Mitteilungen der CentralarbeitsstAtte für Jugendbewegung kiadása, Berlin. Ara 50 Pfg.

Max Hodann; Schriften zur Jugendbewegung. A CentralarbeitsstAtte für Jugendbewegung kiadása, Berlin. Ara 50 Pfg.

Hans Steiger: Gewaffneter des Kaisers. A Volksvereins-Verlag G. m. b. H., M. Gladbach kiadása. Ara M. 1.20.

Dr. A. Blaschko: Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft zur Bekämpfung der Geschlechtskrankheiten. Johann Ambrosius Barth, Leipzig kiadása. Ara: M. 3.—

B. H. Betzinger: Heliand. Volks Vereins verlag G. m. b. H. M. Gladbach kiadása. Ara; M. 1.20.

Emil Hitter: Das gelbe Glückwunsbuch és Das gelbe Festspielbuch. Volksvereinsverlag G. m. b. N. M. Gladbach. Ara kötetenként 1—1 M.

B u d a y Dezső; A társadalmi ideál. Tanulmány. Budapest, 1917. Az Eggenberger-féle könyvkereskedés bizománya. Ara 7 korona.

Tartalom:

<i>Bédy-Schwimmer Rózsa: A béke kálváriája.....</i>	17
Megszokta a lövöldözést.....	18
<i>Eleonóra Kalkowska: Sikoly.....</i>	19
<i>Szegvári Sándorné: A nők választójoga.....</i>	19
A nők és a béke.....	21
A férfüiga akciója a nők választójogáért.....	22
Magyar nőnek születni.....	22
<i>Melleme Miskolczy Eugénia: Vidám urak gazdag vadász-területe — Budapest!.....</i>	23
Björnstejne Björmon mint apa.....	24
<i>Dr. M. Vaertingi Háború és nő-fölösleg.....</i>	25
<i>Szirmay Oszkárnál Az anyasági biztosítás a képviselőház Előtt.....</i>	26
<i>Minna Cauer: Némi haladás.....</i>	27
Gyermektanulmány és gyermekvédelem.....	28
A Feministák Egy sületének és az Allandó Béke Magyar Feminista Bizottságának Tagjaihoz!.....	28
Irodalom: <i>Hedwig Dohm: Anya.....</i>	29
Beérkezett művek.....	30

A szerkesztőség tagjai :	Laptulajdonos :
Bédy-Schwimmer Rózsa felelős szerkesztő	Feministák Egyesülete
Szikra (gr. Teleki Sándorné)	Szerkesztőség és kiadóhivatal :
Pogány Paula	V., Mária Valéria-utca 12 szám. Telefon: 142-40.
»A Nő« a Feministák Egyesületének, annak felvidéki, nagybecskereki nagyváradi, nyíregyházi, szegedi és temesvári fiókjának, és a »Férfi Iiga a nők választójoga érdekében« hivatalos közlönye.	
Lapunk tartalma csak a forrás megnevezésével vehető át.	

Orvosi vélemény szerint

kitünő szolgálatot tesz nőknek menstruáció idején is a dr. Heilbrun rendszerű

villamos testmelegítő

Kapható a Magyar Siemens-Schuckert Műveknél Budapest, VI., Teréz-körut 38